

28.7.2023

EOAK/1666/2023

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Tapio Rätty

PÄÄTÖKSENTEKO JA KOHTELU SIJAISHUOLLOSSA, RAJOITUSPÄÄTÖSTEN TIEDOKSIANNON VIIVYTYKSETTÖMYYS SEKÄ VASTATOIMIEN KIELTO

1 KANTELU

Nuori pyysi tutkimaan sijoituspaikkansa ja sijaishuollosta vastuussa olevan hyvinvointialueen menettelyä sijaishuollon järjestämisessä ja rajoituksia koskevassa päätöksenteossa. Nuori on ollut kantelunsa jälkeen yhteydessä oikeusasiamiehen kansliaan myös puhelimitse.

Nuori kertoi, että hänen kotilomansa oli peruttu ainakin 5 kertaa, ilman, että asiasta olisi tehty yhteydenpidon rajoituspäätöksiä tai ainakaan niitä ei ole annettu hänelle tiedoksi.

Nuori kertoi myös vaikeuksistaan antaa seulanäytteitä virtsasta ja oli pyytänyt sylkinäytteen ottamista vaihtoehtoisena keinona. Tähän ei nuoren mukaan suostuttu.

Nuoren mukaan häntä oli rajoitettu sen takia, että hän on ollut kiinnostunut oikeuksistaan. Nuori myös pelkää vastatoimia tämän kantelun johdosta.

Nuoren mukaan hän ei ole päässyt liikkumisvapauden rajoituspäätöksen aikana ulkoilemaan riittävästi. Nuoren mukaan häneltä on otettu haltuun mm. pinsetit ja kynsisakset, vaikka hän ei ole itsetuhoinen.

Nuori kertoi, ettei yhteydenpidon rajoituksen aikana laitos suostunut välittämään hänen viestejään äidille.

Nuoren mukaan hänen kohtelunsa laitoksessa on ollut nöyryyttävää, loukkaavaa ja eriarvoista. Nuori kertoo myös miesohjaajan epäasiallisesta käytöksestä, joka nuoren mukaan ei ole kohdistunut häneen. Nuori kertoi, ettei asiaa haluta selvittää.

Nuoren mukaan hän ja hänen äitinsä ovat pyytäneet sijaishuoltopaikan muutosta. Nuorella ei ollut tietoa, miten asiaa mahdollisesti valmistellaan. Nuoren mukaan sosiaalityöntekijä oli sanonut, että sijaishuollon muutos on ”palkinto”.

2 SELVITYS

- - -

3 RATKAISU

3.1 Kantelun käsittely

Oikeusasiamiehen tehtävänä on perustuslain 109 §:n mukaan valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtävänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Oikeusasiamiehelle kuuluu myös lasten ja nuorten oikeuksien valvonta. Oikeusasiamies toteuttaa tätä valvontaa käsittelemällä kanteluja ja tekemällä tarkastuksia muun muassa lastensuojelulaitoksiin.

Oikeusasiamiehen valvonta on niin sanottua jälkikäteisvalvontaa, mutta hänen antamansa ohjaus viranomaisille ja sijaishuoltopaikoille tähtää siihen, että viranomaiset ja laitokset jatkossa osaavat toimia lainmukaisesti.

Kanteluja käsitellään siten, että kantelun saapumisen jälkeen pyydetään selvitystä kantelun kohteelta ja hankitaan tarpeen mukaan myös muita asiaan liittyviä asiakirjoja. Oikeusasiamies on kantelua käsitellessään siten pitkälti niiden tietojen varassa, jotka on saatu kantelun tekijältä (nuorelta itseltään) ja kantelun kohteelta (hyvinvointialueen lastensuojelulta ja lastenkodilta).

Totean, että lastensuojelun antamassa lausunnossa ja selvityksessä sekä nuoren sosiaalityöntekijän sekä sijaishuoltopaikan selvityksissä on vastattu kantelussa esitettyihin asioihin kattavasti ja asianmukaisesti.

3.2 Päätöksenteko sijaishuoltoa koskevassa asiassa

Nuori on kertonut pyytäneensä toistuvasti suullisesti sijaishuoltopaikkansa muutosta sosiaalityöntekijältään ja esittänyt tämän vaatimuksensa myös sijaishuoltopaikassaan.

Saamassani sosiaalityöntekijän selvityksessä on tältä osin todettu, että nuori on esittänyt sosiaalityöntekijöilleen toiveita muuttaa lähemmäksi kotikuntaansa. Sosiaalityöntekijän selvityksen mukaan "[nuori] kertoi palaverissa halustaan saada 9. luokan opinnot kevään 2023 aikana valmiiksi. [nuori] kertoi hakevansa myös jatko-opiskelemaan kotikuntansa ammattikouluun. Palaverissa päädyttiin siihen, että [nuori] yrittää saada peruskoulun keväällä päätökseen, ja hakee yhteishaussa toisen asteen opintoihin kotikuntaansa. Tämä tarkoittaisi sitä, että [nuoren] uutta sijaishuoltopaikkaa pitäisi ennen syyslukukauden 2023 alkamista kotikunnasta alkaa selvittää."

Edelleen selvityksen mukaan "[nuori] on kertonut sosiaalityöntekijälle halukkuutensa siirtyä lastenkodista kotikuntaansa. [Nuoren] äiti on tuonut esille toiveensa asian suhteen, mutta asiaa on häneltä vielä varmistettu 23.3.2023 puhelimitse. Äiti kertoi, ettei ole vaatinut aiemmin sijaishuoltopaikan muuttamista, mutta esittänyt siitä toiveensa."

Selvityksessä on kerrottu myös, miksi sijaishuoltopaikan muuttamiseen ei ainakaan keväällä 2023 ollut edellytyksiä.

Selvityksen mukaan ”Koska äiti on lähettänyt vaateen sijaishuoltopaikan muuttamiseksi ja [nuori] haluaa sitä myöskin, sosiaalityöntekijä ryhtyy tarvittavaan selvitysprosessiin sijaishuoltopaikan muuttamiseksi.”

Totean saamani selvityksen johdosta seuraavaa.

Hallintolain 19 §:n mukaisesti vaatimus sijaishuoltopaikan muuttamisesta voidaan panna vireille kirjallisesti tai viranomaisen luvalla myös suullisesti. Mikäli viranomainen suostuu suulliseen vireillepanoon, viranomaisen on hallintolain 42 §:n mukaisesti kirjattava kaikki asiakkaan vaatimukset häntä koskeviin asiakirjoihin.

Lastensuojelulain 24 §:n mukaan lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä valvoo virkansa puolesta lapsen etua lasta koskevassa lastensuojeluasiassa. Sosiaalityöntekijän yhtenä nimenomaisena tehtävänä on avustaa lasta hänen puhevaltansa käytössä. Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on tässä tarkoituksessa velvollisuus avustaa virkansa puolesta lasta ja ohjata hänet tarvittaessa oikeusavun piiriin. Tähän avustamisvelvollisuuteen kuuluu oleellisena osana sen varmistaminen, että lapsella on mahdollisuus päästä oikeuksiinsa.

Pidän sosiaalityöntekijän roolia merkittävänä erityisesti, kun kyse on lapsen osallisuudesta ja hänelle kuuluvien oikeusturvatakeiden edistämisestä.

Kun suullisesti esitetyn vaatimuksen tekee kodin ulkopuolelle sijoitettu, alisteisessa asemassa oleva huostassa oleva nuori, jonka sijaishuollosta vastaa se viranomainen, jolle vaatimus on osoitettu, korostuu asiassa velvollisuus ottaa huomioon nuoren edun mukaisella tavalla perustuslain 21 §:ssä säädetty jokaiselle kuuluva oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä hänen oikeutensa saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Tässä tapauksessa nuori oli kantelukirjoituksen ja sosiaalityöntekijän selvityksen mukaan esittänyt toistuvia vaatimuksia tai pyyntöjä sijaishuoltopaikan muuttamiseksi. Selvityksistä ei ilmene, miten nuoren suullisiin vaatimuksiin suhtauduttiin, miten ne oli asiakirjoihin kirjattu ja millä tavoin nuorelle selvitettiin tässä tilanteessa hänelle kuuluvia oikeussuojakeinoja.

Totean, että 12 vuotta täyttänyt lapsi on asianosainen häntä koskevassa lastensuojeluasiassa. Asianosaisella on oikeus tehdä sijaishuollosta vastuussa olevalle viranomaiselle vaatimuksia asiassa ja jos nämä vaatimukset edellyttävät päätöksentekoa, on päätöksenteon valmisteluun ryhdyttävä.

Se, että sosiaalityöntekijä katsoo perustellusti, ettei edellytyksiä sijaishuoltopaikan muuttamiselle ole, ei poista velvollisuutta asian selvittämiseen ja päätöksenteon valmistelun aloittamiseen.

Saamastani selvityksestä ilmenee, että valmistelu aloitettiin vasta, kun vaatimuksen esitti nuoren huoltaja.

Toisaalta sosiaalityöntekijän laajasta selvityksestä ilmenee, miten nuoren kanssa asiaa oli suullisesti selvitetty ja että asiassa päästiin yhteisymmärrykseen helmikuussa käydyssä koulua koskevassa neuvottelussa.

Kun lisäksi sosiaalityöntekijä on selvityksessään kertonut, että nuoren äidin vaatimuksen johdosta on aloitettu päätöksenteon valmistelu, jossa prosessissa on kuultava myös nuorta, kiinnitän hyvinvointialueen huomiota vain yleisesti edellä sanottuun.

3.3 Rajoituspäätökset ja päätösten tiedoksianto

Minulle toimitetut nuorta koskevat sijaishuoltopaikassa tehdyt rajoituspäätökset eivät anna aiheutta minulle muuhun kuin, että totean seuraavan.

Mielestäni rajoituspäätöksissä kuvatut perustelut ja tilanteet ovat jälkikäteisarvioni mukaan mahdollistaneet rajoituspäätösten tekemisen ja toisaalta rajoitusten toimeenpanon.

Osin rajoituspäätöksiin on voinut hakea muutosta hallinto-oikeudelta, jonka tehtävänä on arvioida päätösten lainmukaisuus. Tämän takia minun ei ole tarvetta tutkia päätöksiä näiltä osin enempää.

Kiinnitin kuitenkin huomiotani 29.11.2022 tehtyyn haltuunottopäätökseen. Nuorelta otettiin haltuun lastensuojelulain 65 §:n 1 momentin perusteella kolme sheiveriä ja kahdet kynsisakset.

Pykälän 1 momentin mukaan, jos lapsella on hallussaan päihtymistarkoituksessa käytettävää ainetta tai tällaisen aineen käyttöön erityisesti soveltuvia välineitä, ne on otettava laitoksen haltuun.

Samoin on otettava laitoksen haltuun lapsella olevat aineet ja esineet, jotka on tarkoitettu lapsen itsensä tai toisen henkilön vahingoittamiseen. Laitoksen haltuun saadaan ottaa aineet ja esineet, jotka ominaisuuksiensa puolesta soveltuvat vaarantamaan lapsen omaa tai toisen henkilön henkeä, terveyttä tai turvallisuutta tai vahingoittamaan omaisuutta, jos on todennäköistä, että lapsi käyttää aineita tai esineitä tässä momentissa tarkoitetulla tavalla (--).

Totean, että riittävää ei ole se, että haltuunottoa koskevaa päätöstä perustellaan vain lainkohdalla. Päätöksessä olisi pitänyt ilmetä, miksi oli todennäköistä, että nuori tapahtumahetkellä käyttää pykälän kolmannen virkkeen mukaisesti haltuun otettavia esineitä (shaver ja kynsisakset) itsensä tai toisen henkilön vahingoittamiseen.

Totean, että haltuunoton perusteet ilmenevät sittemmin lastenkodin antamasta selvityksestä. Kuten edellä totesin, riittävää ei myöskään ole se, että perusteet ilmenevät nuoren muista asiakirjoista. Varsinaisesta rajoituspäätöksestä on siis ilmettävä ne perusteet, jotka ovat edellyttäneet päätöksen tekemistä.

Totean vielä, että omaisuuden tarkastamisesta on säädetty lain 67 §:ssä. Päätösmerkinnöistä tulee aina selvästi ilmetä, oliko lapsi läsnä tarkastusta tehtäessä vai tehtiinkö tarkastaminen ilman lapsen läsnäoloa. Tältä osin 10.2.2023 tehty omaisuuden tarkastamispäätös on ilmaisuiltaan jossain määrin tulkinnanvarainen.

Kiinnitän lastenkodin huomiota yleisesti edellä sanottuun.

Arvioin tämän jälkeen päätöksen tiedoksiannossa tapahtunutta virhettä, itseasiassa laiminlyöntiä. Lastensuojelun antamassa selvityksessä ja lausunnossa on todettu liikkumisvapauden rajoituspäätöksen tiedoksiannon osalta seuraavaa.

”Liikkumisvapauden rajoittamispäätös 24.2.2023 on jäänyt antamatta tiedoksi hyvinvointialueen käynnistymisestä johtuvasta tulostimen toimimattomuudesta. Päätöstä varten [nuorta] on kuultu ja päätös on annettu hänelle tiedoksi ajantasaisesti suullisesti.

Päätös on annettu tiedoksi asian kiireellisyyden vuoksi suullisesti. Suullisesti kiireellisessä tilanteessa annettu päätös on annettava viipymättä tiedoksi kirjallisena oikaisuvaatimusohjeineen”.

Edelleen lausunnon mukaan ”Rajoituspäätöksellä on puututtu lapsen perusoikeuksiin. Hyvinvointialue pahoittelee tapahtunutta menettelyvirhettä kyseisen rajoituspäätöksen tiedoksiannon osalta.”

Annettujen selvitysten perusteella ko. päätös on kuitenkin annettu nuorelle kirjallisesti tiedoksi vasta 21.4.2023.

Pidän päätöksen tiedoksiannossa tapahtunutta virhettä nuoren oikeuksien toteutumisen kannalta vakavana.

Päätöksen tiedoksiannosta ja tiedoksiantotavoista on säädetty hallintolain 54–63 §:ssä. Viranomaisen on hallintolain 54 §:n 1 momentin mukaan viipymättä annettava tekemänsä päätös tiedoksi asianosaiselle ja muulle tiedossa olevalle, jolla on oikeus hakea siihen oikaisua tai muutosta valittamalla. Pykälän 3 momentin mukaan asiakirja annetaan tiedoksi alkuperäisenä tai jäljennöksenä.

Laissa ei ole yksityiskohtaisesti määritelty, missä ajassa kirjallinen päätös on annettava asianosaiselle tiedoksi. Tiedoksiannon hoitaminen viipymättä on viranomaiselle oma-aloitteisesti kuuluva velvollisuus. Asianosainen ei voi tehokkaasti käyttää hänelle perusoikeutena turvattua oikeutta muutoksenhakuun ja siihen liitännäistä mahdollista päätöksen täytäntöönpanokiellon hakemista niin kauan kuin päätöstä perusteluineen ei ole annettu hänelle tiedoksi.

Totean tässä yhteydessä, että rajoitustoimenpide, joka kohdistuu kodin ulkopuolelle viranomaisen toimenpitein sijoitettuun lapseen, on niin merkittävä ja kaikkien osapuolten (lapsi ja huoltajat) perusoikeuksia syvästi koskeva päätös, että päätöksen tiedoksiannon viivytyksettömyyden vaatimus korostuu.

Liikkumisvapauden rajoittamisesta 24.2.2023 tehty päätös annettiin siis selvityksen mukaan nuorelle tiedoksi vasta 21.4.2023. Pidän epäuskottavana sitä, että tulostusongelman korjaaminen olisi kestänyt näin kauan. Nuori on joka tapauksessa menettänyt mahdollisuutensa saattaa päätös oikea-aikaisesti hallinto-oikeuden tutkittavaksi.

Tällaisissa äkillisissä ja ennakoimattomissa teknisissä ongelmissa on arvioitava, miten asiakkaan oikeudet voidaan muutoin turvata. Totean tässä yhteydessä vielä yleisesti, että jos tekninen tulostusongelma on vaikuttanut hyvinvointialueella laajemminkin sosiaalihuollon asiakkaiden oikeuksiin (päätösten tiedoksiantoon oikea-aikaisesti), on tällaisesta asiasta tiedotettava asiakkaille heidät saavutettavalla tavalla.

Sosiaalityöntekijän selvityksestä ja lausunnosta ilmenee, että nuorelle on selostettu suullisesti päätöksen sisältöä ja merkitystä. Selvityksestä ei kuitenkaan ilmene, huolehdittiinko nuoren mahdollisuuksista oikeussuojakeinojen käyttöön, esimerkiksi siitä, miten tällaisessa tilanteessa mahdollinen valitus olisi voitu laittaa vireille.

Kiinnitän hyvinvointialueen vakavaa huomiota edellä sanottuun.

Siltä osin kuin nuori on kertonut huumetestien ottamisesta, liikkumisesta rajoitusten aikana ja yhteydenpito-oikeudesta yhteydenpidon rajoituksen aikana, on asia mielestäni selvitetty riittävästi minulle toimitetuissa selvityksissä.

Totean kuitenkin yleisesti henkilökatsastuksen suorittamisesta seuraavaa.

Kuten kaikkien rajoitustoimenpiteiden myös henkilökatsastuksen tarkoituksena on lapsen suojeleminen.

Henkilökatsastuksen (seulojen ottamisen) keskeisenä tavoitteena on päihteiden, erityisesti huumeiden, käytön varhainen tunnistaminen ja sen mahdollistaminen, että lapsen henkeä, terveyttä tai turvallisuutta vaarantavaan päihteiden käyttöön voidaan tilanteen pahenemisen estämiseksi puuttua. Tavoitteena on lapsen auttaminen eli se, että lapselle voidaan järjestää tarkoituksenmukaista, riittävää ja oikea-aikaista hoitoa ja huoltoa.

Rajoitustoimenpiteeseen (seulan ottamiseen) on siis ryhdyttävä, jos laissa säädetty edellytykset täyttyvät.

Henkilönkatsastuksen suorittamisen tulee tapahtua aina erittäin suurta hienovaraisuutta noudattaen ja lapsen fyysistä koskemattomuutta, ihmisarvoa, sukupuoli-identiteettiä ja yksityisyyttä kunnioittaen. Katsastuksen hyväksyttävään ja lasta kunnioittavaan toimenpanoon liittyy myös se, missä ja millä tavoin seulojen ottaminen tapahtuu ja miten lapsen intimitteettiä voidaan suojata.

Pidän hyvänä ja nuoren intimitteettiä suojaavana, että saamani selvityksen mukaan sijaishuoltopaikka oli huomionnut nuoren vaikeudet virtsanäytteen ottamiseen ja tarjonnut nuorelle muuta mahdollisuutta seulan antamiseen.

3.4 Hyvä kohtelu ja sosiaalityöntekijän tehtävät

Nuori on kertonut laitoksen huonosta kohtelusta.

Lastenkoti on selvityksessään kiistänyt arvostelun. Selvityksessä on tältä osin todettu, että ”Kaikkia [lastenkodissa] asuvia lapsia, kuten myös [nuorta], kohdellaan arvostavasti ja kunnioittavasti. Yksikössä on olemassa tietyt yhteiset säännöt, joita kaikkien odotetaan noudattavan. Tämän lisäksi jokaisen lapsen kohdalla huomioidaan hänen yksilölliset tarpeensa. Kaikille lapsille painotetaan sääntöjen ja aikataulujen tärkeyttä arjessa.

[Lastenkodin] toimintatapoihin ei missään nimessä kuulu lasten nöyryyttäminen tai eriarvioinen kohtelu. Muiden lasten asioista emme voi kertoa toisille lapsille, jolloin usein heidän näkökulmastaan voi näyttää siitä, että heitä kohdellaan eri tavalla ja ovat eriarvoisessa asemassa. Kaikki lasten tuomat asiat ja epäkohdat, esimerkiksi ohjaajan epäasiallisesta käytöksestä, käsitellään ja selvitetään asianosaisten kesken.”

Minulla ei ole mahdollisuutta asiaa enemmälti selvittää. Tämän takia totean yleisesti seuraavan.

Lastensuojelun ja sijaishuollon asiakkaana sijoitetulla nuorella on lakiin perustuva oikeus saada laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa sekä hyvää kohtelua ilman syrjintää.

Hyvään hallintoon kuuluu asiakkaiden oikeuksista ja asianmukaisesta kohtelusta huolehtiminen. Hyvään hallintoon kuuluu myös asiallinen kielenkäyttö.

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 4 §:n mukaan asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää. Asiakkaan kohtelulla tarkoitetaan myös niitä tapoja, joilla asiakkaaseen suhtaudutaan eri tilanteissa.

Myös viranomaisen ja sen toimeksiannosta toimivan, kuten lastensuojelulaitoksen työntekijöiden, on käyttäydyttävä asiallisesti ja käytettävä sellaista kieltä ja sellaisia ilmaisuja, jotka ovat hyvän tavan mukaisia ja lasta ja nuorta kunnioittavia.

Pidän tarpeellisena tässä yhteydessä korostaa, ettei kenenkään (niin työntekijöiden kuin sijoitettujen nuorten) ole syytä käyttää toista ihmistä uhkaavaa tai loukkaavaa kieltä, tai häntä syrjiviä tai vähätteleviä ilmaisuja. Asiallisen kielenkäytön ja käyttäytymisen vaatimukset koskevat erotuksetta kaikkia ihmisiä.

Vuorovaikutus ja yhteiset keskustelut lastensuojelulaitoksen työntekijöiden ja oman sosiaalityöntekijän kanssa ovat tärkeitä nuoren oman edun ja hyvän sijaishuollon näkökulmasta.

Kiinnitin huomiotani siihen, että nuoren sosiaalityöntekijä on selvityksistä ilmenevällä tavalla selvittänyt perusteellisesti ja mielestäni lastensuojelulain edellyttämällä tavalla nuoren kantelussa esiintuomiaan ja kokemiaan epäkohtia.

Sosiaalityöntekijä on pyrkinyt useaan eri otteeseen varaamaan nuorelle mahdollisuuden keskustella ja läpikäydä mm. kantelussakin esiin nostettuja asioita. Pidän tätä positiivisena työotteena.

Totean, että sosiaalityöntekijän yhtenä tehtävänä on valvoa sitä, että sijaishuolto toteutuu lain mukaisesti. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on myös toimia lastensuojelulain mukaan nuoren etujen edellyttämällä tavalla.

Tämän takia on tärkeää, että sijoitettu nuori on yhteydessä sosiaalityöntekijään aina silloin, jos hänestä tuntuu, että esimerkiksi kohtelu ei ole oikeudenmukaista tai nuorella on muita huolenaiheita.

Sosiaalityöntekijän on myös neuvottava nuorta, miten hän voi lain mukaan toimia erimielisyystilanteessa.

Hyvä ja molemminpuolinen vuorovaikutussuhde sosiaalityöntekijän ja nuoren kesken edistää nuoren etuja. Tämän takia sijoitetun nuoren kannattaa olla matalalla kynnyksellä yhteydessä omaan sosiaalityöntekijäänsä.

Edellä sanottu ei merkitse sitä, etteikö sijoitettu nuori tarvittaessa voi turvautua myös kantelumenettelyyn. Jatkossakin nuorella on siis oikeus tehdä kantelu sijaishuoltoon liittyvistä ja kokemistaan epäkohdista ilman vastatoimien pelkoa.

3.4 Vastatoimien kieltö

Nuori on kantelussaan pelännyt, että kantelu voisi aiheuttaa hänelle joitain negatiivisia seurauksia.

Saamissani selvityksissä on kiistetty epäily vastatoimista.

Koska oikeusasiamiehen laillisuusvalvontakäytännössä on saatu sijoitetuilta lapsilta ja nuorilta lukuisia viestejä heihin kohdistetuista vastatoimista kantelujen johdosta, pidän tarpeellisena korostaa tässä yhteydessä seuraavaa.

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 2 §:n mukaan oikeusasiamiehelle voi tämän laillisuusvalvontaan kuuluvassa asiassa kannella jokainen, joka katsoo valvottavan tehtävänsä hoitaessaan menettelleen lainvastaisesti tai jättäneen täyttämättä velvollisuutensa.

Lastensuojelulain 32 a §:n 1 momentin mukaan lapselle ja hänen lailliselle edustajalleen ja huoltajalleen on viipymättä annettava tieto tämän lastensuojelulain mukaisten päätösten ja toimenpiteiden sisällöstä ja perusteista sekä käytettävissä olevista muutoksenhaku- ja oikeussuojakeinoista sekä mahdollisuuksista oikeusavun saamiseen.

Säännöksen tavoitteena on ollut osaltaan vahvistaa sekä lapsen että hänen huoltajansa oikeusturvaa. Säännös on osa lastensuojelulain yleisiä menettelysäännöksiä.

Totean, että jokaisella on oikeus tehdä kantelu valvontaviranomaiselle ilman vastatoimien pelkoa. Kantelun tekemisestä ei saa aiheutua kantelijalle kielteisiä seuraamuksia.

Laitos tai muu sijaishuoltopaikka ei voi omalla toiminnallaan estää tai heikentää sinne sijoitetun lapsen tai nuoren oikeutta kertoa kokemistaan epäkohdista laillisuusvalvojalle tai esimerkiksi omalle sosiaalityöntekijälleen.

Sijoitetuille lapsille tai nuorille ei saa aiheutua laitoksen toiminnasta tai työntekijöiden käytöksestä tai sanallisista viesteistä sellaista kuvaa, että kantelun tekeminen tai epäkohdista kertominen olisi turhaa tai kiellettyä, tai että siitä voisi aiheutua heille jonkinlaisia kielteisiä seuraamuksia.

Laitoksen ja luonnollisesti sosiaalityöntekijän on päinvastoin kerrottava lapsille ja nuorille, miten he voivat toimia, jos he kokevat tulleen epäoikeudenmukaisesti kohdelluksi tai jos esimerkiksi rajoitustoimenpiteet tuntuvat lapsista kohtuuttomilta tai vääriltä. Tähän sisältyy myös velvollisuus kertoa lapsille ja nuorille oikeussuojakeinojen käyttämisestä siis myös kantelun tekemisen mahdollisuudesta ja tukea heitä sen tekemisessä.

Pidän tärkeänä, että haavoittuvassa asemassa olevat kotinsa ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret voivat käyttää heille kuuluvia oikeuksiaan täysimääräisesti ilman pelkoa vastatoimista. Pidän erittäin moitittavana sitä, jos laitos lapsen tai nuoren kantelun tekemisen takia ryhtyy vastatoimiin lasta tai nuorta kohtaan tai edes antaa sellaisen kuvan, että vastatoimet ovat mahdollisia.

4 TOIMENPITEET

Kiinnitän hyvinvointialueen lastensuojelun huomiota edellä päätöksen tiedoksiannosta sanottuun.

Kiinnitän lastenkodin yleistä huomiota edellä rajoitustoimenpiteistä toteamaani.

Pyydän, että nuoren sosiaalityöntekijä antaa tiedon tästä päätöksestä ja annetuista selvityksistä nuorelle.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni hyvinvointialueen lastensuojelulle. Pyydän, että se antaa tiedon ratkaisusta lastenkodille.